

Zemanek, Alicja

Sesja naukowa Przyroda - Nauka - Kultura (Humanistyczny kontekst nauk przyrodniczych u progu XXI w.), Kraków, 26-27 czerwca 2000

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 46/1, 163-167

2001

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

SESJA NAUKOWA *PRZYRODA–NAUKA–KULTURA*
(HUMANISTYCZNY KONTEKST NAUK PRZYRODNICZYCH U PROGU XXI W.)
KRAKÓW, 26–27 CZERWCA 2000

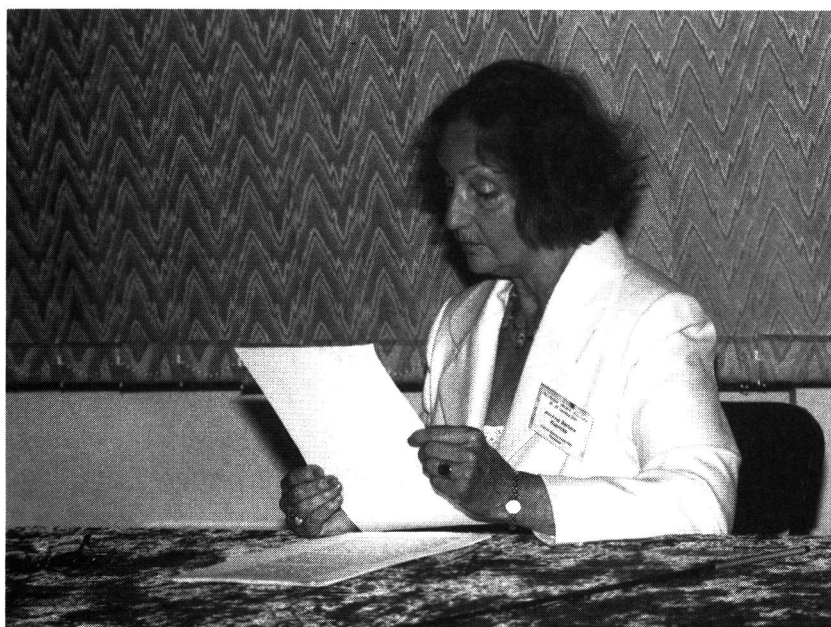
W dniach 26–27 czerwca 2000 r. odbyła się w Ogrodzie Botanicznym Instytutu Botaniki UJ sesja naukowa *Przyroda–Nauka–Kultura (Humanistyczny kontekst nauk przyrodniczych u progu XXI w.)* zorganizowana przez Uniwersytet Jagielloński (Instytut Botaniki-Ogród Botaniczny i Instytut Geografii) oraz Sekcję Historii Botaniki Polskiego Towarzystwa Botanicznego. Sesja miała charakter interdyscyplinarny, a jej myślą przewodnią było ukazanie wielowymiarowych relacji człowiek–przyroda. Obchodzony uroczystość w roku 2000 jubileusz 600-lecia odnowienia krakowskiej wszechnicy, należącej do najstarszych w świecie ośrodków badań przyrodniczych, stał się okazją do zorganizowania spotkania, w którym wzięli udział botanicy, geografowie, historycy nauki, a także teologowie (łącznie ok. 80 osób). Wygłoszono 21 referatów w czterech blokach tematycznych: „Biologia i humanistyka dawniej i dziś“ (5 wystąpień), „Wielkie indywidualności nauki w popularyzacji wiedzy botanicznej“ (6), „Duchowy wymiar relacji człowiek–natura“ (4), „Natura i sacrum“ (6). Obrady odbywały się w odnowionym budynku Collegium Śniadeckiego UJ (dawnym Obserwatorium Astronomicznym, obecnie siedzibie Instytutu Botaniki UJ).

W referacie *Humanistyczne aspekty badań przyrodniczych* otwierającym pierwszą część („Biologia i humanistyka dawniej i dziś“) prof. Adam Zając przedstawił swoje przemyślenia na temat współczesnej biologii, jej celów poznawczych, ograniczeń i perspektyw rozwoju. Zasygnalizował też zjawiska niepokojące: „przewaga w rozwoju nauki poszukiwań technologicznych, brak szerszej refleksji nad poznaniem, wyrażający się np. w naszym uniwersytecie oddzieleniem filozofii i nauk przyrodniczych, nie stwarza obecnemu kierunkowi rozwoju nauk szerszej perspektywy. Co więcej, każda próba „zagnieżdżenia się“ badań o charakterze humanistycznym na wydziałach przyrodniczych napotyka na znaczny opór środowiska. Dziedziny, które opierają swoje badania na śledzeniu eksperymentu, jaki czyni na naszych oczach przyroda, pytanie o historyczne jego aspekty również jest zagrożone przez badaczy widzących tylko własne laboratorium“. Długoletni rozwój botaniki w krakowskiej wszechnicy na tle przemian, jakie dokonywały się w nauce w ciągu wieków ukazany został w referacie *Roślina i człowiek w historii nauki – 391 lat botaniki w Uniwersytecie Jagiellońskim* (prof. A. Zemanek). Interesujące studium na temat integracji nauk na przykładzie etnobotaniki i etnofarmakologii zaprezentowała prof. Barbara Kuźnicka, należąca do pionierów interdyscyplinarnego spojrzenia na relacje

„natura-kultura“. Bowiem już w latach osiemdziesiątych organizowała w Instytucie Historii Nauki i Techniki PAN sesje, skupiające biologów, farmaceutów, historyków nauki oraz przedstawicieli wielu dyscyplin humanistycznych. Inny przykład integracji nauk przedstawił dr hab. Bogdan Zemanek. W referacie *Między nauką a sztuką – ewolucja roli ogrodów botanicznych* omówił wielostronne funkcje tych bardzo starych instytucji naukowych (pierwszy ogród botaniczny powstał bowiem w ateńskim Liceum, założony przez ucznia Arystotelesa, Teofrasta z Erezu). Przypomnienie ogromnego znaczenia „żywych muzeów natury“, a zarazem „żywych sal wykładowych“ jest szczególnie ważne w dzisiejszych czasach, gdyż w różnych ośrodkach i w różnych kontekstach pojawiają się pomysły ich likwidacji. W ostatnich latach ogrody botaniczne świata (obecnie jest ich ok. 1700) zostały włączone w międzynarodowy program ochrony biosfery, stąd też należy mieć nadzieję, że nieprzemysłane decyzje o niszczeniu bezcennych zbiorów, gromadzonych często przez wiele pokoleń, będą coraz rzadsze. *Elementy wkładu Arabów do farmakognozji średniowiecza łacińskiego* przedstawił badacz średniowiecznej nauki – prof. Jerzy Burchardt.

W popołudniowej części sesji, zatytułowanej „Wielkie indywidualności nauki w popularyzacji wiedzy botanicznej“ ukazano sylwetki pięciu uczonych, którzy odegrali znaczącą rolę w szerzeniu wiedzy o roślinach i idei ochrony przyrody: Ferdynanda Cohna (dr Magdalena Mularczyk), Bolesława Hryniewieckiego (prof. Tomasz Majewski), Jana Svatopluka Procházky (doc. Wanda Grębecka), Józefa Rostafińskiego (prof. Alicja Zemanek) oraz Władysława Szafra (mgr Beata Wójcik). Dr Piotr Köhler przedstawił rolę Komisji Fizjograficznej AU i PAU w popularyzacji badań botanicznych. Dopełnieniem pierwszego dnia spotkania była sesja posterowa „Współczesna edukacja botaniczna – cele i metody“, która odbyła się w szesnastowiecznych piwnicach Collegium Śniadeckiego, a także wystawa „Impresje fotograficzne z Ogrodu Botanicznego“ autorstwa Andrzeja Mroza, urządzona na parterze budynku, w Muzeum Botanicznym. Wieczorem odbyła się kolacja przy świecach, w starej szklarni, w otoczeniu dziewiętnastowiecznych palm.

W drugim dniu zaprezentowano dwa szerokie tematy: „Duchowy wymiar relacji człowiek-natura“ oraz „Natura i sacrum“. Przegląd zagadnień na ten temat przedstawił prof. Zbigniew Mirek, przewodniczący Polskiego Towarzystwa Botanicznego, zaangażowany we współczesny ruch ochrony przyrody. W swoim wystąpieniu podkreślił głębokie związki łączące człowieka z naturą oraz niebezpieczeństwa wynikające z zerwania tych więzi przez współczesną cywilizację. Jak stwierdził „schizofrenia trzech kultur, nauki sztuki i religii“ polegająca na przeakcentowaniu rangi nauki i techniki kosztem sztuki i religii zaważyła na jednostronnym, kalekim rozumieniu człowieka i przyrody, a tym samym równie kalekim rozumieniu życia w ogóle. Człowiek zachodniej cywilizacji naukowo-technicznej na długi czas utracił świadomość wielowymiarowości i bogactwa

Ryc. 1. Prof. Barbara Kuźnicka.

Ryc. 2. Prof. Antoni Jackowski (z prawej strony) i kardynał Franciszek Macharski.

Ryc. 3. Otwarcie działu „Rośliny biblijne“ w krakowskim Ogrodzie Botanicznym przez dyrektora dr hab. Bogdana Zemanka (drugi z prawej strony), obok – autorka scenariusza ekspozycji mgr inż. Zofia Włodarczyk.

życia tak biologicznego, jak duchowego. O twórczym kształtowaniu krajobrazu przez człowieka mówił dr Józef Mitka (*Krajobraz kulturowy jako wyraz harmonii pomiędzy człowiekiem a przyrodą*). Większość pozostałych referatów wygłosili pracownicy lub współpracownicy unikatowego w skali światowej Zakładu Geografii Biblii zorganizowanego w obrębie Instytutu Geografii UJ przez prof. Antoniego Jackowskiego, autora wielu książek, założyciela czasopisma „Peregrinus Cracoviensis“. Omówił on *Środowisko przyrodnicze w religiach świata*. Prof. Danuta Ptaszycka-Jackowska wypowiedziała się na temat wpływu turystyki religijnej na ochronę środowiska, problemu szczególnie aktualnego w Ziemi Świętej, odwiedzanej przez niezliczone rzesze pielgrzymów. Przejścia z miejsc świętych różnych części świata pokazywały nie tylko ich piękno, ale również zniszczenia wynikające z antropopresji. Pozostałe referaty ukazywały problematykę „świętości natury“, temat od wieków bliski teologom i artystom, a u progu nowego tysiąclecia zauważany również i przez uczonych, ponieważ stwarza nowe, niedoceniane dawniej perspektywy ochrony przyrody. Omówiono następujące zagadnienia: *Motywy przyrodnicze w roku liturgicznym* (ks. prof. Maciej Ostrowski), *Ogród rajski w przekazie księgi Genesis i jego tradycje w starożytności jako miejsca szczęśliwości* (dr Danuta Nespiak), *Rola przyrody w utwierdzeniu wiary w starożytnym Izraelu* (mgr inż. Zofia Włodarczyk), *Święte góry* (mgr Izabela Soljan),

Krajobraz sakralny (dr Elżbieta Bilaska-Wodecka) oraz *Święte źródła, święte rzeki* (mgr Maria Baścik, dr hab. Wojciech Chełmicki, dr hab. Joanna Pociask-Karteczka). Dopelnieniem referatów było otwarcie w krakowskim Ogrodzie Botanicznym nowego działu „Rośliny biblijne“, urządzonego z inicjatywy Zofii Włodarczyk. Działy takie istnieją w wielu ogrodach zachodnioeuropejskich i są wyrazem zainteresowania gatunkami opisanymi w Starym i Nowym Testamencie (dotychczas zidentyfikowano ok. 200 gatunków i odmian, a literatura na ten temat liczy kilkaset pozycji). Informacja o roślinach zawarta w Biblii ma sens nie tylko metaforyczny, ale świadczy także o stopniu poznania przyrody we wczesnych etapach cywilizacji i ma wielkie znaczenie w badaniach nad historią przemian szaty roślinnej świata oraz użytkowaniem roślin przez człowieka.

Spotkanie krakowskie, na którym dyskutowali przyrodnicy, humaniści i teologowie spotkało się z szerokim zainteresowaniem, dlatego też organizatorzy podjęli decyzję, że będą to sesje cykliczne, organizowane w różnych miejscach, a podejmujące problematykę relacji człowiek-natura. Wydaje się, że sympozjum zorganizowane w najstarszej polskiej uczelni jest jednym z licznych przejawów powolnego przewycięzania nadmiernej przewagi redukcjonizmu we współczesnej biologii i rodzenia się nowego (a może raczej odradzania starego), całościowego patrzenia na przyrodę, naukę i człowieka. Entuzjazm, jaki ujęcia takie budzą wśród studentów (mimo niechęci wielu „badaczy laboratoryjnych“) stwarza optymistyczne perspektywy na przyszłość.

Alicja Zemanek
(Kraków)

BIENNALE HISTORII FARMACJI W LIPSKU

W dniach 12–14 maja 2000 r. odbyło się sympozjum Historii Farmacji w Lipsku, zorganizowane przez Niemieckie Towarzystwo Historii Farmacji oraz Niemieckie Towarzystwo Farmaceutyczne. Niemieccy historycy farmacji organizują swoje krajowe sympozja co 2 lata w różnych regionach kraju. Są to z reguły sympozja monotematyczne. Ostatnie poświęcone było uniwersyteckiemu kształceniu farmaceutów. Gospodarzem był Oddział Historii Farmacji w Lipsku, a właściwie całą imprezę organizowała pani Barbara Wittor, właścicielka apteki w Wurzen, przy pomocy swojego personelu.

Obrady toczyły się w pięknym, zabytkowym budynku Starej Giełdy. Duża sala na piętrze jest przystosowana do odbywania posiedzeń lub ekskluzywnych koncertów. Otwarcia sympozjum dokonali wspólnie: dr Klaus Meyer, prezes Niemieckiego Towarzystwa Historii Farmacji oraz prof. dr Peter Dilg, prezes Sekcji Historii Farmacji Niemieckiego Towarzystwa Farmaceutycznego.